

Віртуальний туризм як можливість популяризації історико-культурних пам'яток Сколівського району Львівської області / М. Білецький, Л. Котик // Історико-культурні пам'ятки Прикарпаття та Карпат — важливі об'єкти в розвитку туризму : матер. наук.-практ. конф. (21—22 березня 2019 р., м. Львів). — Львів : ЛІЕТ, 2019.

УДК 338.48

ВІРТУАЛЬНИЙ ТУРИЗМ ЯК МОЖЛИВІСТЬ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНИХ ПАМ'ЯТОК СКОЛІВСЬКОГО РАЙОНУ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

VIRTUAL TOURISM AS POSSIBILITY OF POPULARIZATION OF HISTORICAL AND CULTURAL SIGHTS OF SKOLIVSKYI DISTRICT OF THE LVIV REGION

Білецький Мирослав Іванович¹, Котик Любов Іванівна²
Biletskyi Myroslav Ivanovych¹, Kotyk Liubov Ivanivna²

¹завідувач кафедри туризму і готельної справи Львівський інститут економіки і туризму, кандидат географічних наук, доцент;

¹Head of the Department of Tourism and Hospitality at Lviv Institute of Economy and Tourism, PhD in Geographical Sciences, Associate Professor;

²асистент кафедри економічної і соціальної географії,
Львівський національний університет імені Івана Франка

²Assistant professor at the Department of Economic and Social Geography, Ivan Franko National University of Lviv

Узагальнено напрацювання з віртуального туризму в світі та Україні. Проаналізовано представлення у віртуальному просторі історико-культурних пам'яток і музейних комплексів Сколівського району Львівської області. Обґрунтовано доцільність розвитку віртуального туризму з метою популяризації туристичного потенціалу району.

Ключові слова: туризм, віртуальний туризм, історико-культурні пам'ятки, Сколівський район.

The research consolidates the studies on virtual tourism in the world and in Ukraine. It analyses the virtual representation of historical and cultural sights as well as museums of Skolivskyi District of the Lviv Region. The value of developing virtual tourism for promoting the touristic potential of the region has been proved.

Keywords: tourism, virtual tourism, historical and cultural sights, Skolivskyi District.

Постановка проблеми. Розвиток економіки у ХХІ ст. зумовлений наскрізною цифровізацією. Однією з сфер, яка активно використовує

здобутки інформаційно-комунікаційних технологій, є туризм, де під впливом глобалізації людської діяльності й технологічного розвитку відбувається формування нового виду туризму — віртуальний туризм. Останній швидко набуває популярності у світі й виступає дієвим засобом промоції реальних туристичних об'єктів. Дослідження розвитку віртуального туризму на просторах туристично-привабливих і рекреаційно-розмаїтих гірських районів Львівської області є на часі.

Аналіз основних публікацій. Проблеми становлення й розвитку віртуального туризму вперше були озвучені в серії статей американських авторів у контексті формування віртуальної реальності і «появи попиту на нові види туризму з досвідом віртуальної туристичної практики» [21], зростання доступності інформації про сформовані туристичні регіони завдяки розвитку цього виду туризму [19] та розгляду останнього «як нової, не фізичної форми туризму» [18]. Також учені звернули увагу на те, що індустрія туризму через підвищення рівня та якості знань і їхньої ваги у створенні туристичних продуктів, а відповідно загального зростання якості туристичного продукту, усе частіше наближає свою організаційну структуру до віртуальної [17], тим самим інтегруючись у цифрову економіку.

В Україні дослідження віртуального туризму розпочалися з середини нульових років ХХІ ст. у руслі розвитку й розповсюдження глобальної системи Internet та насичення її різноплановою туристичною інформацією [10]. Є. Борисов дослідив мотиви віртуальної подорожі та зазначив, що «сьогодні вона неспроможна замінити реальну подорож» [4]; О. Орлик проаналізував віртуальні подорожі з позиції маркетингового мультимедійного засобу залучення споживачів та зауважив, що «цікавим ефектом віртуальних турів є оновлення уже пережитих і, можливо, забутих вражень та їхнє посилення» [11]; І. Смірнов обґрунтував, що віртуальний туризм є прикладом новітніх підходів застосування інформаційних технологій у туризмі майбутнього [14]; М. Мальська означила роль віртуального туризму у трансформації сфери послуг регіонального рівня [7]; О. Сущенко,

В. Кравченко дослідили становлення віртуального туризму як напрямку інформатизації діяльності туристичного підприємства [15]; О. Малиновська, А. Ісакова розглянули розвиток віртуального туризму у контексті формування інноваційних видів туризму ХХІ ст. [6]; Л. Божко здійснила аналіз віртуального туризму як явища культури [3]; М. Білецький, Л. Котик обґрунтували доцільність розробки віртуальних екскурсій з метою популяризації історико-культурної та історико-біографічної спадщини Придніпровського туристично-рекреаційного району України [2].

Мета дослідження. Обґрунтувати доцільність розвитку віртуального туризму на теренах Сколівського району Львівської області з метою популяризації його історико-культурної спадщини.

Виклад основного матеріалу. Віртуальний туризм — вид туризму ХХІ ст., який передбачає віртуальне відвідування та споглядання особою цікавих для неї природно-, історико-культурних об'єктів засобами сучасних інформаційно-комп'ютерних технологій і комунікацій та Інтернету у будь-якій точці простору у режимі он-лайн. Елементами віртуального туризму є віртуальні екскурсії та віртуальні тури, які у сучасному туристичному менеджменті виступають ефективними інструментами зацікавлення потенційного туриста чи екскурсанта до реального відвідування об'єктів цих екскурсій/турів.

Розвиток віртуального туризму на перших етапах передбачає оцифрування фондів музеїв, підготовку 3-D зображень історичних частин поселень, внутрішніх інтер'єрів окремих історико-культурних споруд (замків, палаців, фортець, сакральних споруд тощо), а це вимагає колаборації сфери туризму з інформаційно-комунікаційною сферою. Еталонами такої співпраці є віртуальні тури по території провідних світових музеїв та культурних центрів — «Virtual Louvre Museum», «Virtual Carnegie Hall» та ін.

На території України промотором розвитку віртуального туризму є компанія Google. З ініціативи та інформаційно-технічної підтримки компанії у партнерстві з Міністерством культури України 2017 року у рамках кампанії

«Автентична Україна» розроблені віртуальні екскурсії, що доступні трьома мовами (українська, англійська, російська) семи музейних комплексів під відкритим небом: Запорізька Січ — заповідник «Хортиця» (м. Запоріжжя) і резиденція Богдана Хмельницького (м. Чигирин); «Національний музей народної архітектури та побуту України» (с. Пирогів), «Музей народної архітектури і побуту «Шевченківський гай» (м. Львів), «Музей народної архітектури та побуту Середньої Наддніпрянщини» (м. Переяслав-Хмельницький), «Закарпатський музей народної архітектури та побуту» (м. Ужгород), «Центр народознавства «Мамаєва Слобода» (м. Київ). Їхні 3-D тури доступні у режимі Street View на Картах Google, а 360-градусні панорами дозволяють прогулятися територією музеїв, зазирнути всередину будинків і ознайомитись з експозиціями [9].

На території Львівської області розвиток віртуального туризму у рамках «Комплексної програми розвитку культури Львівщини на 2018—2020 роки» підтримав Львівський ІТ-кластер, за допомогою інформаційно-технічних і кадрових ресурсів компаній якого 2018 року започаткований інтерактивний музейний проект «Відвідай». Результатом його втілення є нанесення на віртуальну музейну карту світу 25 музеїв області [5]. Більшість цих музеїв локалізовані в обласному центрі (12 об'єктів — «Музей Арсенал», «Меморіальний музей Михайла Грушевського», «Львівський національний літературно-меморіальний музей Івана Франка», «Музей генерал-хорунжого УПА Романа Шухевича», «Національний музей у Львові ім. А. Шептицького» та ін.); мають історичний, етнографічний, меморіальний профіль; володіють унікальними фондами та користуються попитом у туристів й екскурсантів області. З-поміж інших музеїв варто відзначити музейні комплекси меморіального профілю, які популяризують на загальнонаціональному патріотичний внесок Львівщини у становлення державності України — «Музей гетьмана Петра Сагайдачного» (с. Кульчиці), «Музей підпільного штабу УПА генерала Романа Шухевича» (с. Грімно), «Музей-садиба Степана Бандери» (с. Воля Задеревацька), «Історико-меморіальний музей полковника

Євгена Коновальця» (с. Зашків), «Музей визвольної боротьби» (с. Чуква), «Музей Новітніх Героїв» (м. Рудки), «Музей історії національно-визвольної боротьби ОУН і УПА 40-60-х років ХХ століття» (м. Самбір) та ін.

Доцільним є оцифрування та нанесення на віртуальну музейну, віртуальну сакральну, віртуальну історичну карти світу історико-культурних пам'яток Сколівського району Львівської області, який характеризується значним туристично-рекреаційним потенціалом, має розвинуту готельно-ресторанну інфраструктуру та історично-сформовану сферу конкурентоздатних, диверсифікованих туристичних послуг. Остання відіграє суттєву роль у формуванні дохідної частини бюджету району загалом та новоствореної Славської громади зокрема.

З 2014 р. попит на туристично-рекреаційні послуги району зменшується (рис. 1), що зумовлено як війною на сході держави і загальним падінням рівня добробуту мешканців України, так і запровадженням безвізового режиму з державами ЄС (червень 2017 р.) та надання переваги відпочинку жителів держави за кордоном. Оцифрування історико-культурних пам'яток Сколівщини дасть змогу зацікавити реально (фізично) відвідати район поціновувачів не тільки природного розмаїття Українських Карпат, а й прихильників сакрального мистецтва, дерев'яної архітектури, народних промислів, історичної спадщини, дослідників повсякденного життя мешканців гірських територій; залучити потенційного інвестора туристичної, готельно-ресторанної сфери; популяризувати на світовому масштабі туристичний потенціал району; дигіталізувати діяльність турагентів і туроператорів краю; зберегти (інформаційно) історико-культурні пам'ятки для майбутніх поколінь; розширити коло дослідників історико-культурної спадщини району та використовувати її в освітніх цілях за межами Сколівщини через віртуальну присутність на цій території.

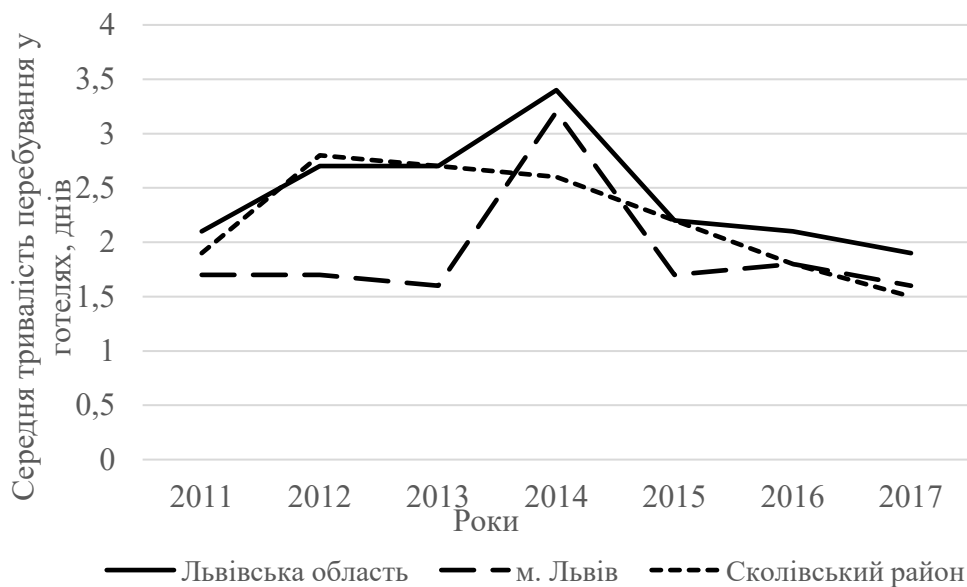

Рис. 1. Середня тривалість перебування приїжджих у готелях Сколівського району [16, с. 37]

На території району, згідно з даними Сколівської районної державної адміністрації, розміщено 103 об'єкти історико-культурної спадщини, з них 10 — пам'ятки історії, 87 — архітектури, 6 — монументального мистецтва [13].

З-поміж пам'яток історії району переважають братські могили воїнів УПА та воїнів Другої світової війни (6 од.), пам'ятники борцям за волю України (2), помешкання, де проживали і творили видатні постаті держави (2). Жоден об'єкт ґрунтовно не оцифрований та представлений на віртуальній туристичній карті. Окремі фотозбірки репрезентують у соціальних мережах три пам'ятки: «Будинок, у якому жила С. Крушельницька» (с. Дубина), «Будинок, в якому виступав І. Франко (30 липня 1884 р.)» (с. Корчин), «Меморіал українських січових стрільців, 1915» (г. Маківка). Відсутні пам'ятки історії Сколівського району в інформаційній базі екскурсійних турів/маршрутів всеукраїнського туристичного порталу UA.IGotoWorld.com [20].

Повністю відсутні у віртуальному просторі пам'ятки монументального мистецтва Сколівського району, які представлені пам'ятниками видатним політичним (пам'ятник Б. Хмельницькому (1954; мармурова крихта, камінь; с. Корчин) та культурним (один пам'ятник І. Франку (1967; мармурова крихта; с. Тухля) і п'ять Т. Шевченкові (період спорудження 1963—1993 рр.; матеріал

— бронза, мармурова крихта)) діячам. Окремі їхні світлини у низькій роздільній здатності подані на сайтах адміністративних органів влади району.

Пам'ятки архітектури Сколівського району представлені переважно спорудами сакральної архітектури (78 об'єктів — церкви, дзвіниці, каплиці) (рис. 1.), дерев'яними будівлями шкіл початку ХХ ст. (4), віллами (2), будинком-читальнею (1), палацом (1), парком (1) [13]. Ці об'єкти частково присутні у віртуальному просторі через світлини туристів у соціальних мережах, окремі промо-ролики готельних комплексів, що розташовані поблизу (наприклад, готельний комплекс «Плай»), фото-візуалізацію екскурсійних турів на порталі UA.IGotoWorld.com («Історико-культурний заповідник Тустань», «Музей національної культури с. Плав'є», «Палац Гределів», «Церква Святого Пантелеймона (святої Параскеви)» (м. Сколе)) та ін.).

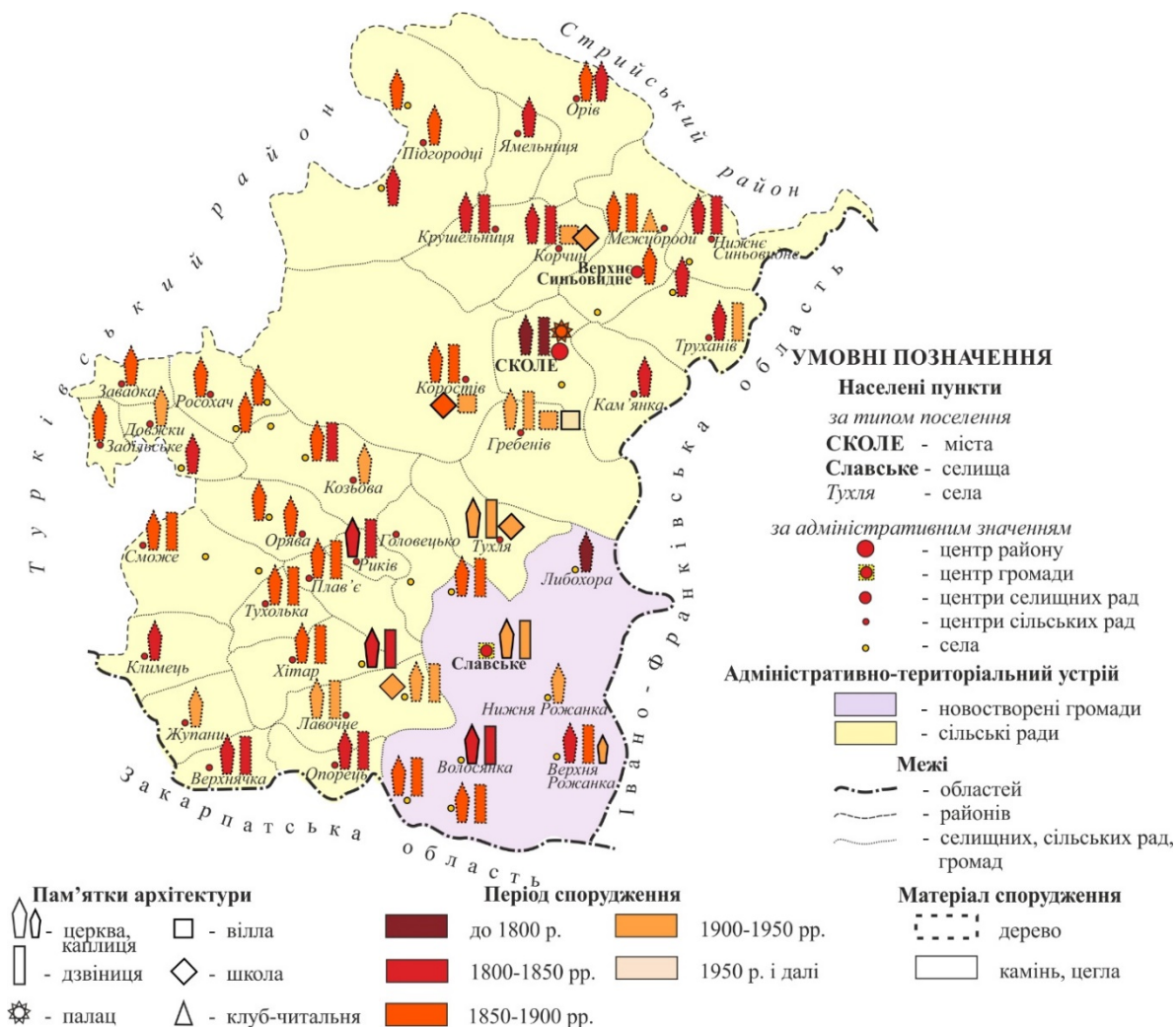

Рис. 1. Пам'ятки архітектури Сколівського району

Визначними пам'ятками сакральної архітектури району є Церква Святої Параскеви (XVII ст.; дерево, м. Сколе), Церква Різдва Христового (1790; дерево; с. Либохора), Дзвіниця церкви Богоявлення (Святого Луки) (1801; дерево; с. Орявчик), Церква Успіння Богородиці (1803; дерево; с. Нижнє Синьовидне), Церква Зіслання Святого Духа (1804; дерево; с. Верхня Рожанка) та ін. Володіючи значним туристичним потенціалом, ці об'єкти відсутні у віртуальному просторі: неукладені їхні 3-D тури, нестворені 360-градусні панорами, пам'ятки слабо представлені на картах Google, в інформаційному просторі Uk.Wikipedia. Тільки трьом пам'яткам сакральної архітектури Сколівського району (Церква Зіслання Святого Духу (с. Верхня Рожанка), Церква Святого Михаїла і дзвіниця Церкви Святого Михаїла (с. Сможе)) присвячені окремі стислі й мало візуально наповнені статті на Uk.Wikipedia.

Відсутній у віртуальному просторі єдиний на території району палац — Палац Гределів (м. Сколе), споруджений 1886 р. бароном Гределю та його братами шляхом перебудуви дерев'яного замку графа Кинського за власним архітектурним проектом барона. Стисла інформація про нього присутня на туристичному порталі UA.IGotoWorld.com [20] та офіційному сайті м. Сколе [12].

Єдиним музейним закладом Сколівського району, представленим на віртуальній музейній карті світу, є «Музей визвольної боротьби Юрія Микольського» (сmt Славське) [8, 9]. Він розміщений у двох невеликих дерев'яних будинках, містить справжню криївку, відображає реальний побут повстанців, має значну кількість оригінальних експонатів військової тематики, колекцію бойківського одягу, зокрема сорочку виготовлену методом боржування. Віртуальний 3-D тур по ньому (7 панорам) виконано у рамках інтерактивного музейного проекту «Відвідай» (2018). Доцільною є розробка 3-D турів «Музею національної культури» (с. Плав'є), «Музею історії Тустані» (с. Урич).

Висновки. Розвиток віртуально туризму є результатом співпраці туристичної й інформаційно-комунікаційної сфер. Сколівський район володіє значним потенціалом для розвитку віртуального туризму, який представлений розмаїттям пам'яток історії, архітектури, монументального мистецтва, наявністю унікальних музейних комплексів. Віртуалізація туристичного потенціалу району сприяє популяризації історико-культурної спадщини території, дигіталізує діяльність туроператорів і агентів, активізує туристичну діяльність на місцях.

Список літератури

1. Білецький М. І. Соціальна географія : навч. посібник / М. І. Білецький, І. В. Ванда, Л. І. Котик. — [2-ге вид., доп.]. — Львів : Простір-М, 2015. — 468 с.
2. Білецький М. Придніпровський туристично-рекреаційний район України: проблеми і перспективи розвитку / М. Білецький, Л. Котик // Вісник ЛПЕТ. Серія : Економічні науки. — 2018. — Вип. 13.
3. Божко Л. Д. Віртуальний туризм: нові віяння / Л. Д. Божко // Культура України. — 2015. — Вип. 49. — С. 151—160.
4. Борисов Є. А. Тривимірна візуалізація туристичних об'єктів та маршрутів як елемент інформаційного забезпечення діяльності турагенств / Є. А. Борисов // Гірський інформаційно-аналітичний бюлетень : науково-технічний журнал. — 2013. — № 12. — С. 302—305.
5. Інтерактивний музей «Відвідай» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://old.daily.lviv.com/3D/loda> (дата звернення: 15.03.2019).
6. Малиновська О. Ю. Інноваційні види туризму / О. Ю. Малиновська, А. І. Ісакова // Географія та туризм. — 2014. — Вип. 27. — С. 46—55.
7. Мальська М. П. Просторові системи послуг (теорія, методологія, практика) : монографія / М. П. Мальська. — К. : Знання, 2009.
8. Музей визвольної боротьби Юрія Микольського [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://mykolski-museum.virtual.ua/ua>.
9. Музейний портал. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://museum-portal.com> (дата звернення: 15.03.2019).
10. Никитин Л. Н. Виртуалистика и туризм / Л. Н. Никитин // Туристский феномен: экономические, социальные, экологические и культурно-исторические предпосылки и последствия : материалы IV междунар. науч.-практ. конф. / Донецкий ин-тут туристического бизнеса. — Донецк, 2002.
11. Орлик О. В. Інформаційні системи в сфері управління організацією / О. В. Орлик // Вісник соціально-економічних досліджень. — 2002. — № 12. — С. 188—191.
12. Сколівська міська рада [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://skole-rada.gov.ua>.
13. Сколівська районна державна адміністрація [Електронний ресурс]. — Режим доступу : skolivska.rda.org.ua.
14. Смірнов І. Г. Логістика туризму : навч. посібник / І. Г. Смірнов. — К. : Знання, 2009. — 444 с.
15. Сущенко О. А. Становлення віртуального туризму як напряму розвитку інформатизації діяльності туристичного підприємства / О. А. Сущенко, В. В. Кравченко // Комунальне господарство міст. — 2018. — Вип. 140. — С. 19—24.

16. Туристична діяльність та колективні засоби розміщення у Львівській області : статист. зб. — Львів, 2018. — 88 с.
17. *Buhalis D.* Progress in Information Technology and Tourism Management: 20 Years on and 10 Years after the Internet — the State of e-Tourism Research / D. Buhalis, R. Law // *Tourism Manage.* — 2008. — № 29(4). — P. 609—623.
18. *Huh C.* Families Travelling with a Disable Member: Analyzing the Potential of an Emerging Niche Market Segment / C. Huh, A.J. Singh // *Tourism & Hospitality Res.* — 2007. — №7(3/4). — P. 212—229.
19. *Sussmann S.* Virtual Reality and the Tourism Product: Substitution or Complement? / S. Sussmann, H. Vanhegan // *Proc. Eur. Conf. Info. Sys.* — 2000 [Electronic resource]. — Mode of access : <http://www.indjst.org/index.php/indjst/article/view/30515>.
20. UA.IGotoWorld.com — туристичний портал про Україну [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://ua.igotoworld.com/ua> (дата звернення: 15.03.2019).
21. *Williams A. P.* Virtual Reality and Tourism: Fact or Fantasy? / A. P. Williams, Js. P. Hobson // *Tourism Managt.* — 1995. — № 16(6). — P. 423—427.